

Nr 179.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 2—5 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141 sid. 35) om emeritilöner för präster; given Stockholms slott den 15 februari 1929.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ekle-siastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 2—5 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141 sid. 35) om emeritilöner för präster.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Cl. Lindskog.

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 2—5 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141 sid. 35)¹⁾ om emeritilöner för präster.

Härmed förordnas, att 2—5 §§ i lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster skola i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse:

2 §.

Emeritilön delas i grundbelopp och provisoriskt tilläggsbelopp.

Grundbeloppet — — — — — ettusenfemhundra kronor.

Det provisoriska tilläggsbeloppet skall såväl för ordinarie tjänst innehavare som för extra ordinarie präst utgöra 1,000 kronor.

Angående nedsättning av emeritilönen i visst fall stadgas i 4 § 3 mom.

3 §.

Med iakttagande därav, att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas samt att icke något år mer än en million kronor må användas till emeritilöner, bestämmer Konungen, huru tillgängliga medel skola, med hänsyn till olika klasser av tjänst innehavare, uppdelas i lämpligt antal emeritilöner.

4 §.

1 mom. Ordinarie präst¹⁾ vare pliktig att, mot åtnjutande av emeritilön, från tjänsten avgå:

a) när han fyllt sjuttio år; eller

b) när han fyllt sextiofem år samt under mer än tre av de senast förflutna fem åren varit i följd av obotlig sjukdom eller ålderdomssvaghet urständsat att själv fullgöra sina tjänståligganden och av sådan anledning åtnjutit tjänstledighet; eller

c) när han — utan att uppfylla de under a) eller b) uppställda fordringarna — efter att under fem på varandra följande år på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen.

2 mom. Extra ordinarie präst må erhålla emeritilön,

a) när han uppnått sextio års ålder; eller

¹⁾ Senaste lydelse se beträffande §§ 2 och 3 1927: 55.

b) när han, utan att hava uppnått nämnda levnadsålder, under minst två år i följd på grund av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra samt finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen, dock endast under förutsättning att han innehar minst tio prästerliga tjänstår.

3 mom. Har befattningshavare, som avgår på grund av de i 1 mom. c) eller 2 mom. b) intagna bestämmelserna, icke uppnått trettiofem prästerliga tjänstår, skall emeritilönen utgå med avkortat belopp i förhållande till det mindre antalet tjänstår, dock att den sålunda avkortade emeritilönen icke må understiga sjuttiofem procent av hela emeritilönen.

Där emeritilönen vid uträkning efter ovan angivna grund ej uppgår till jämnt tiotal kronor, skall densamma höjas till närmast högre tiotal.

5 §.

Konungen — — — — — emeritilön.

För sådant ändamål har domkapitlet att hos Konungen anmäla, då stiftet tillhörande präst fyllt sextionio år eller eljest enligt bestämmelserna i 4 § finnes böra komma i åtnjutande av emeritilön; och skall dylik anmälan göras före slutet av december månad.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1930, dock att redan utnämnd tjänstinnehavare icke mot sitt bestridande är skyldig att, under andra förutsättningar än dem, som äro stadgade i 4 §, sådan densamma lyder enligt lagen den 9 december 1910, mot åtnjutande av emeritilön avgå från sin befattning, skoland den i 5 § omförmälda anmälningsplikten första gången fullgöras före slutet av december månad 1929.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 februari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDVIK, BOEIL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Departementschefen, statsrådet Lindskog anför härefter:

Vissa
ändringar i
emeritilöne-
lagen.

Tidigare i dag har jag för Kungl. Maj:t redogjort för frågan om beredande åt det tjänstgörande ordinarie och extraordinarie prästerskapet i de territoriella församlingarna av provisorisk tilläggslön så avpassad, att tilläggslönen *dels* innefattade ersättning för den för närvarande utgående tillfälliga löneförbättringen, vilken därefter skulle upphöra, *dels* gäve kompensation för den minskning i avlöningsförmåner, som bleve följden av att det procentuella dyrtidstillägget skulle beräknas efter ett lägre procenttal än för närvarande, *dels* ock lämnade en löneförhöjning huvudsakligen åt prästerna i de lägre lönelägena. Kungl. Maj:t har ock på min hemställen beslutat proposition till riksdagen med förslag till de lagar, som erfordrades för ändamålet, i första hand lag om provisorisk tilläggslön åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat m. m.

Såsom jag i sammanhang med förutberörda ärende meddelat, har det synts mig påkallat att utreda huruvida och i vilken mån motsvarande löneförbättringsåtgärd må kunna vidtagas i fråga om de pensionerade prästerna, innehavarna av s. k. emeritilön. Härtill har synts mig föreligga så mycket större anledning, som f. d. befattningshavare i statens tjänst, vilka äro i åtnjutande av s. k. oreglerad pension och med vilka innehavarna av prästerlig emeritilön närmast äro att jämföra, sedan några år tillbaka äro i åtnjutande av stadigvarande pensionsförhöjning.

Jag anhåller nu att för Kungl. Maj:t få anmäla denna fråga. I samband härmed ärnar jag underställa Kungl. Maj:ts prövning vissa andra spörsmål rörande ändringar i lagen den 9 december 1910 (nr 141 sid. 35) om emeritilöner för präster.

Gällande
bestämmelser
om präster-
skapets pen-
sionering.

Bestämmelserna rörande prästerskapets pensionering återfinnas i nyssnämnda lag den 9 december 1910 om emeritilöner för präster jämte däri senare vidtagna förändringar.

Enligt sagda lags ursprungliga lydelse gällde i ämnet huvudsakligen följande bestämmelser. Emeritilönerna utgå ur kyrkofonden (1 §). För ordinarie tjänstinnehavare motsvarar emeritilönen 80 procent av den reglerade lönen, dock minst 3,200 kronor för kyrkoherde och 2,000 kronor för komminister samt högst 4,500 kronor. För extraordinarie präst utgör emeritilönen 1,500 kronor (2 §). Med iakttagande däraf att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas samt att icke något år mer än 500,000 kronor må användas till emeritilöner, bestämmer Konungen huru tillgängliga medel skola, med hänsyn till olika klasser av tjänstinnehavare, uppdelas i lämpligt antal emeritilöner (3 §)¹⁾. Ordinarie präst är pliktig att, mot åtnjutande av emeritilön, från tjänsten avgå när han fyllt 75 år eller när han fyllt 65 år samt under mer än 3 av de senast förflutna 5 åren varit i följd av obotlig sjukdom eller ålderdomssvaghet urständsat att själv fullgöra sina tjänståligganden och av sådan anledning åtnjutit tjänstledighet. Extraordinarie präst må erhålla emeritilön när han uppnått 60 års ålder (4 §). Konungen utser innehavare av emeritilön (5 §). Konungen äger bestämma vilket år emeritilöner skola första gången utdelas (9 §). Vid tiden för lagens ikraftträdande redan utnämnd tjänstinnehavare är ej mot sitt bestridande skyldig att mot åtnjutande av emeritilön avgå från sin befattning (10 §).

Till de prästerliga emeriti har, liksom till f. d. befattningshavarna i statens tjänst, utgått dyrtidstillägg. Grunderna för dyrtidstilläggets beräkning bestämdes efter i huvudsak samma normer, som gällde för statspensionärerna. Från början utgick endast procentuellt tillägg.

År 1922 infördes för prästerna, jämte det procentuella dyrtidstillägget, jämväl ett s. k. fast tillägg. Det fasta tillägget avsåg att giva innehavarna av de lägsta emeritilönerna, nämligen de som understego 2,560 kronor för år, en förhöjning i dyrtidstillägget, som skulle motsvara det pensionstillägg, som dåmera beviljats vissa av statens pensionärer, jämte därå belöpande dyrtidstillägg²⁾. Det fasta tillägget var under olika år till beloppet något växlande; för ecklesiastikåren 1924—1926 utgjorde det för innehavare av emeritilön för extra ordinarie präst 40 kronor för kvartal samt för innehavare av emeritilön för ordinarie präst, där emeritilönen icke uppgick till 2,560 kronor för år, 20 kronor för kvartal, dock att för innehavare av emeritilön, som översköt 2,500 kronor men icke uppgick till 2,560 kronor för

¹⁾ För närvarande är antalet emeritilöner bestämt till 97 för kyrkoherde, 26 för komminister och 25 för extraordinarie präst. De nuvarande emeritilönernas grundbelopp uppgår till följande belopp: 1 till 2,000, 1 till 2,240, 5 till 2,400, 8 till 2,430—2,900, 8 till 3,020—3,560, 24 till 3,600, 19 till 3,610—3,980, 9 till 4,000, 24 till 4,030—4,490 och 22 till 4,500 kronor.

²⁾ Att man år 1922 för de prästerliga pensionärernas del gick den vägen, att man höjde dyrtidstillägget och icke emeritilönen, berodde därpå att en höjning av själva emeritilönen skulle hava fordrat medverkan jämväl av kyrkomötet, vilket icke kunde beräknas sammankomma förrän flera år senare.

år, emeritilönen jämte det fasta och det procentuella tillägget icke fick tillhopa överstiga det belopp, som i emeritilön och procentuellt tillägg sammanlagt tillkom innehavare av emeritilön å 2,560 kronor. Till innehavare av emeritilön å 2,560 kronor för år eller däröver utgick icke fast dyrtidstillägg.

Från och med ecklesiastikåret 1924/1925 utgick, utom procentuellt tillägg och fast tillägg, jämväl ett särskilt barntillägg.

Genom dessa anordningar voro innehavarna av prästerliga emeritilöner i avseende å dyrtidstillägg likställda med statens f. d. befattningshavare med s. k. oregrerade pensioner, till vilka pensionärer dyrtidstillägget utgick efter en högre procent än till f. d. befattningshavare med nyreglerade pensioner. Från och med budgetåret 1925/1926 försvann denna skillnad i dyrtidstilläggens belopp för statens pensionärer (kungörelsen den 18 juni 1925, nr 275). Statens pensionärer erhöilo därefter dyrtidstillägg efter reducerade grunder enligt de för pensionärer med reglerade pensioner gällande bestämmelser. I samband därmed undergingo de oregrerade statspensionerna — fränsett de ytterligare förmåner, som i enlighet med kungörelsen samma den 18 juni 1925 (nr 280) skulle tillkomma åtskilliga statspensionärer och till vilka jag återkommer längre fram — viss förhöjning, motsvarande minskningen i dyrtidstillägget.

För att samma bestämmelser rörande dyrtidstillägg, som sålunda blivit gällande för statspensionärer, skulle kunna få tillämpning å innehavarna av emeritilöner meddelades, efter riksdagens hörande, genom kungörelsen den 18 juni 1926 (nr 288) förändrade bestämmelser angående dyrtidstillägget åt emeriti. Som kompensation för minskning i förmån till följd av den förändrade grunden för beräkning av dyrtidstillägg beviljades emeriti ett fast dyrtidstillägg till belopp som angavs i en vid kungörelsen fogad tabell. I detta fasta dyrtidstillägg inräknades även det fasta tillägg, som, efter vad nyss nämnts, utgått till vissa emeriti.

Genom lag den 18 mars 1927 (nr 55) om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ i lagen om emeritilöner för präster vidtogs — efter riksdagens och kyrkomötets hörande — den förändringen, att det fasta dyrtidstillägget överfördes till att utgöra en del av emeritilönen. Enligt denna lags bestämmelser delades nämligen emeritilönen i dels grundbelopp och dels fyllnadsbelopp, av vilka grundbeloppet motsvarade den i emeritilönelagen enligt dess ursprungliga lydelse omförmälda emeritilönen och fyllnadsbeloppet det i kungörelsen den 18 juni 1926 omförmälda fasta dyrtidstillägget.

Samtidigt höjdes det belopp, som högst får tagas i anspråk ur kyrkofonden för emeritilöner från 500,000 kronor till 570,000 kronor.

Emeritilönen utgör sålunda numera minst 3,623 kronor för kyrkoherde och 2,332 för komminister samt högst 5,157 kronor; för extra ordinarie präst utgör den 1,922 kronor.

Dyrtidstillägget till emeriti utgår numera enligt kungörelsen den 18 juni

1927 (nr 295) med dels procentuellt tillägg, beräknat efter samma grund som gäller för statspensionärer, dels ock barnstillägg.

De prästerliga emeriti äro sålunda på det sätt likställda med statspensionärerna, att emeriti med lägre emeritilön fått en mindre, reell förhöjning i emeritilönen samt att samtliga emeritilöner såsom kompensation för att dyrtidstillägget numera utgår efter ett reducerat procenttal blivit förhöjda, vilken senare åtgärd emellertid ej innebär någon reell förhöjning.

Däremot hava de prästerliga emeriti icke kommit i åtnjutande av någon motsvarighet till den verkliga förhöjning i pensionen, som beträffande en väsentlig del av f. d. befattningshavare i statens tjänst, vilka uppbyro oreglerad pension, genomfördes samtidigt med omläggningen av bestämmelserna om dyrtidstillägget. Åtgärder härför synas mig nu böra vidtagas.

Innan jag närmare ingår på frågan om att sålunda bereda prästerliga emeriti ökade förmåner torde jag få i korthet erinra om de allmänna åtgärder som vidtagits i ändamål att förbättra tjänstepensionerna för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst, vilkas pensioner utgå efter annan grund än nyreglerat pensionsunderlag. Härutinnan torde jag få i övrigt hänvisa till det vid propositionen nr 198 till 1925 års riksdag fogade statsrådsprotokollet.

Pensionsförbättring åt vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst.

Jag har tidigare berört den pensionsförhöjning, som vidtogs år 1922 och avsåg att något förhöja sådana oreglerade pensioner, som understego 2,560 kronor årligen.

Ett avgörande steg till pensionsförbättring för pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst togs genom den i det föregående jämväl berörda i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdade kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer. De i denna kungörelse innefattade bestämmelserna avsågo en allmän och definitiv reglering av pensionerna av äldre typ. Avgörande för denna reglering skulle vara det pensionsläge, som intogs av mot äldre pensioner svarande nyreglerade pensioner. Som ett första led i pensionsregleringen vidtogs en höjning av äldre pensioner, vilken förhöjning betecknades med uttrycket förhöjning I och var så avpassad att, med tillämpning av tillika beslutad ändring i grunderna för dyrtidstilläggets beräkning — införande av samma reducerade beräkningsgrund som gällde för nyreglerade pensioner — innehavarna av äldre pensioner skulle komma i åtnjutande av sammanlagda pensions-] och dyrtidstilläggsförmåner av i huvudsak oförändrad storlek. Härvid togs i beräkning även nyss omförmälda pensionstillägg åt f. d. befattningshavare med låga pensioner. Nu ifrågavarande pensionsförhöjning I skulle sålunda icke resultera i någon förbättring för pensionären i annat avseende än att han bleve i mindre grad beroende av det tillfälliga dyrtidstillägget. För större] delen av f. d. befattningshavare i statens tjänst med

pensioner av äldre typ innebar förhöjningen I endast en förberedande åtgärd för att möjliggöra en verklig pensionsreglering. Denna ägde rum genom en ytterligare höjning, betecknad som förhöjning II. Denna förhöjning sattes i relation till skillnaden mellan de förhöjda äldre pensionerna och motsvarande nyreglerade pensionsunderlag. Beträffande de områden av statsförvaltningen, för vilka ny löne- och pensionsreglering ännu ej var genomförd, bestämdes — med vissa undantag — särskilda underlag att tjäna till jämförelse vid uträknandet av förhöjning II. Dessa skulle bliva gällande endast intill dess nyreglerat pensionsunderlag blivit fastställt för den tjänst, pensionären innehaft, eller motsvarande befattning, varefter en jämkning av beloppet i förekommande fall var avsedd att äga rum. Ifrågavarande förhöjning II utgår med ett belopp motsvarande hälften av skillnaden mellan summan av den äldre pensionen och förhöjning I, å ena sidan, samt, å andra sidan, vad som skulle hava tillkommit pensionären, om hans pension avpassats efter motsvarande nyreglerat pensionsunderlag, respektive det för tjänsten angivna särskilda underlaget.

Jag återgår nu till frågan om beredande av pensionsförbättring åt prästerliga emeriti.

Därvid torde till en början få erinras, att förslag i sådant syfte tidigare blivit väckt redan av kyrkofondskommittén i dess till Kungl. Maj:t den 31 maj 1923 avlätna skrivelse angående fast löneförbättring åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat med flera prästmän. Kommittén — vars förslag avläts innan frågan om de förut omförmälda förändringarna beträffande emeritilönerna uppkommit — ansåg det önskvärt, att pensionsförbättringen för emeriti måtte bestämmas till ett för alla innehavare av emeritilöner för kyrkoherdar och komministrar lika belopp, samt föreslog, att löneförbättringen måtte bestämmas till 1,000 kronor för en var av dessa präster. För innehavare av emeritilön för extra ordinarie präster ansågs beloppet böra bestämmas till 900 kronor. Förslaget förbands med förslag därom att dyrtidstillägget skulle därefter beräknas efter det reducerade procenttalet.

Då kammarkollegiet och statskontoret den 10 juni 1927 avgåvo gemensamt utlåtande över kyrkomötets till ämbetsverkens yttrande remitterade skrivelse den 4 november 1925 (nr 39) i fråga om prästerskapets löneförhållanden m. m., uttalade sig ämbetsverken för att, därest åtgärder vidtoges i syfte att bereda de ordinarie prästerna löneförbättring, frågan om motsvarande förändring beträffande emeriti upptoges till samtidig behandling, därest ej ovannämnda lag den 18 mars 1927 (nr 55) om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ i lagen om emeritilöner för präster finge anses utgöra hinder därför. Mot innehållet i kyrkofondskommitténs förslag framställde ämbetsverken icke någon anmärkning.

Pensionsförbättring åt prästerliga emeriti, (provisoriskt tilläggsbelopp till emeritilönen.)
Kyrkofondskommittén.

Kammarkollegiet och statskontoret.

Då efter inträdandet av den dyrtid, som var en följd av världskriget, prästerskapet och de ur tjänsten avgångna prästerna beviljades löneförhöjning, skedde detta i nära anslutning till vad som vidtagits för att bereda ökade förmåner för befattningshavare i statens tjänst och pensionerade sådana befattningshavare. Det synes mig därför vara fullt befogat och innebära en gärd av rättvisa att, sedan stora grupper förutvarande statstjänstemän, vilka äro innehavare av s. k. oreglerade pensioner, kommit i åtnjutande av provisorisk förhöjning av pensionerna att utgå intill dess nyreglerat pensionsunderlag blivit fastställt för den tjänst, pensionären innehaft, eller motsvarande befattning, även de prästerliga emeriti måtte erhålla en liknande förmån. Dessa pensionärer befinna sig i en ställning, som ingalunda är bättre än den, vari statspensionärerna befunno sig före 1925 års pensionsförbättring, utan snarare tvärtom, i det att emeritilönernas grundbelopp äro förlagda till den pensionsnivå, som gällde i början av 1900-talet.

Till stöd för en pensionsförbättring för prästerliga emeriti torde ock kunna åberopas ett uttalande, som av riksdagen gjordes i skrivelse den 30 maj 1924, nr 217, i fråga om innehavare av oreglerade statspensioner. I denna skrivelse anfördes, bland annat, att det icke kunde förnekas, att de under helt andra förhållanden fastställda pensionsbeloppen för redan avgångna tjänstinnehavare numera måste anses vara alltför knappt tillmätta, samt att de yrkanden på pensionsförbättring, som tid efter annan framförts, därför syntes vara befogade. Det i detta uttalande liggande löftet infriades beträffande statspensionärerna genom 1925 års omförmälda beslut.

Den lagändring, som genomfördes genom ovannämnda lag den 18 mars 1927 (nr 55), tillförde, såsom förut erinrats, innehavarna av prästerliga emeritilöner icke någon reell förhöjning av lönerna; den nya fyllnadspensionen motsvarade den förhöjning I, som tillkom statspensionärer och innebar en kompensation för det minskade dyrtidstillägget. Vid 1926 års kyrkomöte och 1927 års riksdag, då förslaget om lagändringen handlades, förelåg icke fråga om sådan reell förhöjning. Tillkomsten av sagda lag synes mig fördenskull icke kunna utgöra hinder för frågans upptagande.

Den verkliga pensionsförbättring, som efter min mening bör beredas prästerliga emeriti, bör, för att överensstämmelse må vinnas med den statspensionärerna beviljade pensionsförbättringen, äga rum genom beviljande av ett belopp, bestämt enligt liknande grunder som gälla för statspensionärernas förhöjning II. Som förut nämnts utgår denna med ett belopp motsvarande hälften av skillnaden mellan summan av den äldre pensionen och förhöjning I, å ena sidan, samt, å andra sidan, vad som skulle hava tillkommit pensionären, om hans pension hade avpassats efter motsvarande nyreglerat pensionsunderlag, respektive det för tjänsten angivna särskilda underlaget. Beträffande innehavarna av prästerliga emeritilöner för ordinarie präster lär det första jämförelsetalet böra utgöras av emeritilönen, bestämd

såsom i lagen den 18 mars 1927 sägs, enär denna lön är summan av den äldre emeritilönen (i lagen benämnd grundlön) och tilläggslönen, den senare motsvarande statspensionärernas förhöjning I. Såsom det senare jämförelsetalet erbjuder sig självmant den pension, som skulle hava tillkommit emeritus, därest hans pension hade avpassats efter ett underlag motsvarande summan av den reglerade lönen och den provisoriska tilläggslönen, om vars bestämmande proposition till riksdagen tidigare på mitt förslag blivit beslutad. Denna eventuella pension, med vilken den nuvarande pensionen bör jämföras, skulle alltså bildas av summan av den i den nuvarande emeritilönen ingående grundlönen och ett belopp motsvarande 80 procent av tilläggslönen. I överensstämmelse med vad som gäller för statspensionärerna skulle följaktligen tilläggs pensionen för pensionerade ordinarie präster utgöra ett belopp motsvarande hälften av skillnaden mellan, å ena sidan, den nuvarande emeritilönen (grundbelopp och fyllnadsbelopp) och, å den andra, summan av det i emeritilönen ingående grundbeloppet och ett belopp motsvarande 80 procent av den för prästerskapet föreslagna tilläggslönen 2,100 kronor. Till belysning av det nu sagda torde få hänvisas till följande tablå:

Reglerad lön	Föreslagen provisorisk tilläggslön	Summa	E m e r i t i l ö n			80 % av summa avlöning (kol. 3)	Skillnaden mellan beloppen i kol. 7 och kol. 6	Hälften av skillnadsbeloppet i kol. 8
			Grundbelopp	Fyllnadsbelopp	Summa			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2,500	2,100	4,600	2,000	332	2,332	3,680	1,348	674
3,500	2,100	5,600	2,800	370	3,170	4,480	1,310	655
4,000	2,100	6,100	3,200	423	3,623	4,880	1,257	628
4,500	2,100	6,600	3,600	476	4,076	5,280	1,204	602
5,620	2,100	7,720	4,500	657	5,157	6,176	1,019	509

Av tablan framgår att innehavaren av lägsta emeritilön, vars grundbelopp utgör 2,000 kronor, skulle bekomma ett tillägg av 674 kronor och att tillägget för innehavare av högre emeritilöner skulle successivt sjunka så att det för innehavaren av högsta emeritilön, vars grundbelopp är 4,500 kronor, komme att utgöra 509 kronor. För präster, vilkas reglerade lön understiger 2,500 kronor eller överstiger 5,620 kronor blir, på grund av stadgat minimum, respektive maximum för grundbeloppet, tillägget detsamma som för prästerna med samma löner.

För genomförandet av förslaget i fråga skulle erfordras uträknande av tillägget för varje möjligt i emeritilönen ingående grundbelopp och upprättande av en tabell däröver liknande den vid lagen den 18 mars 1927 fogade att åtfölja den eventuella författningen i ämnet.

Då man, i händelse av bifall härtill, skulle hava att vid emeritilönernas bestämmande röra sig med tre olika belopp, som skulle uträknas eller upp-

sökas i olika tabeller samt sammanräknas, vartill som en fjärde post komme dyrtidstillägg, har det syns mig önskvärt att undersöka om ej eu enklare utväg skulle kunna utfinnas för bestämmandet av de nya emeritilönernas belopp.

Härvid framställer sig i första hand tanken att till ett belopp sammanslå den redan beviljade kompensationsförhöjningen och det nu föreslagna tilläggsbeloppet. Resultatet av en sådan sammanräkning framgår av följande tabell:

	Emeritilönens grundbelopp				
	2,000	2,800	3,200	3,600	4,500
Emeritilönens fyllnadsbelopp	332	370	423	476	657
Tilläggsbelopp	674	655	628	602	509
Summa	1,006	1,025	1,051	1,078	1,166

Summorna fyllnadsbelopp + tilläggsbelopp skilja sig så obetydligt från varandra att det synes mig kunna med fog ifrågasättas om ej för samtliga innehavare av emeritilön för ordinarie präster skäligen bör bestämmas ett och samma belopp, varmed emeritilönens grundbelopp skulle ökas. Ehuru det icke skulle saknas skäl att detta för alla lika belopp borde bestämmas till ett medium mellan de i ovanstående tabell intagna lägsta och högsta beloppen 1,006 och 1,166, har jag dock, då de särskilda summorna av fyllnadsbelopp och tilläggsbelopp föga överstiga talet 1,000, ansett beloppet 1,000 kronor lämpligen kunna bestämmas såsom det, varmed emeritilönens grundbelopp skall sammanslås för att bilda den nya provisoriska emeritilönen. Detta belopp sammanfaller ock med det av ämbetsverken föreslagna. I överensstämmelse med vad som föreskrivits beträffande statspensionärerna skulle denna nya pension utgå till såväl nuvarande som blivande emeriti intill dess en definitiv nyreglering för de prästerliga emeriti kommer till stånd.

Den reella förhöjning, som härigenom skulle tillkomma de prästerliga emeriti utöver de dem genom lagen om emeritilöner ursprungligen tillerkända emeritilönerna skulle — fränsett den förhöjning, som genom den år 1922 vidtagna förändringen beviljats de fåtaliga emeriti med lägre emeritilön än 2,560 kronor — bliva det belopp som framgår av följande sammanställning:

Den reella förhöjningen blir, då emeritilönens grundbelopp utgör nedanstående belopp:						
2,000	2,500	2,560	2,800	3,200	3,600	4,500
668	601	661	630	577	524	343

Att den pensionsförbättring, som genom 1922 års beslut tillgodokommit innehavarna av de lägsta emeritilönerna och som även enligt 1927 års lagändring kvarstår för dem, skulle komma att delvis utjämnas — såsom av ovanstående sammanställning även framgår — lärer ej böra utgöra hinder för det enhetliga beloppets genomförande. Ifrågavarande pensionsförbättring, som uppgick till 60 kronor, dyrtidstillägget oberäknat, skulle för övrigt bortgå till hälften, om man bestämde sig för att vid den nu ifrågasatta pensionsförbättringen noga tillämpa de för statspensionärerna antagna grunderna. Genom det av mig tillstyrkta enhetliga tillägget skulle väl för vissa emeriti även den återstående hälften försvinna, men andra, nämligen innehavarna av de allra lägsta emeritilönerna (lönerna under 2,360 kronor) skulle förlora blott en del, beroende därpå att för dessa emeriti summan av det med 60 kronor minskade fyllnadsbeloppet och tillägg, bestämt såsom om tillägg II är stadgat, skulle understiga 1,000 kronor (vid 2,000 kronors emeritilön skulle sagda summa utgöra 976 kronor).

Med tillämpning av nu föreslagna grunder komme emeritilönen att utgöra minst 4,200 kronor för kyrkoherde och 3,000 kronor för komminister samt högst 5,500 kronor. I procent räknat bleve förhöjningen av dessa löner respektive omkring 16 %, 29 % och 7 % av den nuvarande emeritilönen.

Under förutsättning att nu ifrågavarande pensionsförhöjning beviljas innehavarna av emeritilöner för ordinarie präster, böra även innehavare av emeritilöner för extra ordinarie präster erhålla motsvarande förmån. Beloppet synes även för dessa präster böra sättas till 1,000 kronor. Emeritilönen för dem bleve alltså 2,500 kronor. Den reella förhöjningen skulle uppgå till 578 kronor, utgörande något mer än 30 procent av den nuvarande emeritilönen.

Kostnaden för emeritilönerna till f. d. prästerliga befattningshavare skall, såsom förut erinrats, utgå ur kyrkofonden. Efter en av mig föranstaltad beräkning, grundad på de emeritilönebelopp, som för närvarande utgå, kan det av mig nu föreslagna tilläggsbeloppet, till den del det ej motsvaras av det nu utgående fyllnadsbeloppet, antagas kräva en ökad utbetalning av något mer än 71,000 kronor. Därtill kommer ökat dyrtidstillägg å omkring 13,500 kronor.

Bestämmelser rörande nu ifrågavarande pensionsförbättring torde böra meddelas genom ändring i 2 § i lagen om emeritilöner för präster, sådan denna paragraf lyder enligt lagen den 18 mars 1927. Ändringen torde böra gå ut på att emeritilön delas i grundbelopp och provisoriskt tilläggsbelopp, samt att det provisoriska tilläggsbeloppet skall för såväl ordinarie tjänst-innehavare som extraordinarie präst utgöra 1,000 kronor.

Omförmälda ändring medför behov av ändring även i emeritilönelagens 3 §, såsom denna paragraf lyder enligt nyssnämnda lag den 18 mars 1927. Det där omförmälda maximibeloppet 570,000 kronor bör givetvis av nu förevarande anledning förhöjas med ett belopp, motsvarande summan av

de belopp, vartill emeritilöner, uppgående till nämnda maximum, komme att genom de föreslagna nya bestämmelserna förhöjas. Efter vad nyss angivits har kostnaden, med utgångspunkt från de för närvarande utgående emeritilönerna, beräknats till något över 71,000 kronor. Då kostnadens storlek är olika för olika stora löner och det sammanlagda kostnadsbeloppet följaktligen måste bli växlande synes en avrundning till 75,000 kronor av det belopp, varmed det årliga maximibeloppet i fråga på grund av den av mig nu föreslagna pensionsförbättringen bör ökas, vara lämplig.

Jag övergår härefter till att behandla vissa andra spörsmål rörande ändringar i emeritilönelagen, vilka för närvarande kunna anses aktuella, och vill då först lämna en redogörelse för de förslag i nämnda hänseenden, som framkommit. Härvid kommer jag för fullständighetens skull att omnämna även de framställningar om höjning av emeritilönerna, som tidigare gjorts, och vilka torde få anses besvarade genom det av mig här förut framlagda förslaget om provisoriskt tilläggsbelopp till emeritilönen.

Framställningar om vissa ändringar i emeritilönelagen.

Upprepade gånger hava förslag framkommit i syfte att ändra de i emeritilönelagen meddelade bestämmelserna. Dessa förslag hava avsett *dels* ändring av de i 2 § av lagen angivna grunderna för beräkning av emeritilönernas storlek *dels* höjning av det i 3 § omförmälda maximibeloppet för samtliga emeritilönerna, *dels* och sänkning av de i 4 § bestämda åldersgränserna för ordinarie prästmän.

Vid 1918 års kyrkomöte väcktes motion, nr 29, om vidtagande av åtgärder för ändring i vissa delar av lagarna om reglering av prästerskapets avlöning, om kyrkofond och om emeritilöner för präster. De av motionären ifrågasatta ändringarna hade föreslagits i en av centralstyrelsen för allmänna svenska prästföreningen avlåten, i motionen intagen skrivelse av den 17 januari 1917 och avsågo, så vitt nu är i fråga, höjning av emeritilönerna för extra ordinarie präster till 2,000 kronor samt — i samband med förhöjning av de enligt prästlönerregleringslagen utgående lönerna till i tjänst varande prästmän — för komministrar till lägst 3,000 kronor och för kyrkoherdar till lägst 4,000 kronor. Till stöd för denna hemställan hänvisades bland annat till det genom penningvärdets fall ändrade ekonomiska läget.

Höjning av emeritilönens storlek.

I kyrkolagsutskottets i ärendet avgivna betänkande, nr 16, och kyrkomötets därpå grundade skrivelse i ämnet (nr 28) gjordes intet direkt uttalande angående det sålunda framförda förslaget om förhöjning av emeritilönerna, utan hemställdes allenast om åtgärder i syfte att åstadkomma en allmän revidering av de prästerliga avlöningsslagarna.

I en vid 1920 års kyrkomöte väckt motion, nr 36, yrkades sådan ändring av 4 § emeritilönelagen, att det bleve ordinarie präst medgivet att, mot åtnjutande av emeritilön, från tjänsten avgå, när han fyllt 70 år. I motionen

Sänkning av pensionsåldern till 70 år.

framhölls, att prästerliga tjänstinnehavare i åldern 70—74 år endast i undantagsfall ägde kvar för prästämbetets utövning nödiga själs- och kroppskrafter.

Kyrkolagsutskottet, till vilket motionen hänvisats, tillstyrkte bifall till densamma på de i motionen anförda skäl och med hänsyn jämväl till pensionstiderna för civila befattningshavare i statens tjänst (betänkande nr 31).

I enlighet med vad utskottet anført och hemställt avlät kyrkomötet den 23 november 1920 skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t (nr 23).

I en vid 1923 års riksdag i andra kammaren väckt motion, nr 31, framställdes yrkande av enahanda lydelse som i ovannämnda vid 1920 års kyrkomöte väckta motion nr 36.

Motionen hänvisades till förberedande behandling av bankoutskottet. Innan utskottet avgav utlåtande över motionen hade efter framställning av utskottet statskontoret anbefallts att yttra sig i ämnet. Statskontoret inhämtade i sin ordning yttrande från kyrkofondskommittén, vilket yttrande statskontoret överlämnade till utskottet och för egen del återopade.

Kyrkofondskommittén förklarade sig dela motionärernas uppfattning därom, att ordinarie präster i en ålder av 70—74 år borde hava möjlighet att avgå från tjänsten mot åtnjutande av emeritilön även under annan förutsättning än den i 4 § stadgade om viss längre tids otjänstbarhet. Därvid syntes det dock enligt kommitténs mening kunna erinras, att, om en ändring i sådan riktning funnes böra genomföras, det förtjänade att tagas under övervägande, om icke prästerna i sagda ålder borde fullt jämsställas med de präster, som fyllt 75 år, d. v. s. förklaras *skyldiga* att avgå mot åtnjutande av emeritilön i stället för att motionärerna allenast velat öppna en möjlighet för dem att i händelse av egen önskan sålunda avgå.

Kommittén anförde vidare:

Emellertid synes det kommittén för närvarande vara mindre lämpligt att vidga den genom lagen uppdragna ramen för emeritilöneinstitutet. I avseende på tillämpningen av lagens nuvarande bestämmelser befinner man sig nämligen ännu, såsom av det förut sagda framgår, i en övergångsperiod, i det att man hittills ej kunnat skrida till utdelning av emeritilöner i hela den i lagen avsedda utsträckningen. Inom denna mera begränsade ram kan ej alltid emeritilön beredas alla, som nu frivilligt söka avgå mot erhållande av sådan lön. Även om man fullt ut tager i anspråk det i lagen angivna maximibeloppet läser det, efter vad verkställda beräkningar givit vid handen, i regel icke bliva möjligt, att, sedan det i 10 § gjorda förbehållet försvunnit, bevilja emeritilön åt alla de enligt 4 § avgångsskyldiga. Förr än det för emeritilöner disponibla beloppet ökats i erforderlig mån synas därför nya kategorier till emeritilön berättigade icke böra upptagas. Med hänsyn till den betydande nedgång i kyrkofondens kapitalbehållning, som ägde rum under år 1921, synes det ej för närvarande vara lämpligt att öka det nu bestämda antalet emeritilöner eller att ifrågasätta en höjning i det i lagen bestämda maximibeloppet. Härtill bidrager även den osäkerhet, som för närvarande måste anses råda i avseende å de många faktorer av olika slag,

som inverka på kyrkofondens ställning och dess förmåga att fullgöra sina åligganden.

På grund av vad sålunda anförts ansåg kommittén, att bifall till motionen icke borde förordas.

Utskottet, som förmålde sig behjärta motionens syfte, framhöll, med hänvisning till kommitténs yttrande, att det icke syntes möjligt att företaga någon utvidgning av området för den nuvarande lagens tillämpning, innan det för ändamålet fastställda årliga maximibeloppet av 500,000 kronor blivit i erforderlig grad utökat, samt att en höjning av beloppet icke syntes kunna för det dåvarande förordas.

Riksdagen beslöt emellertid att hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande möjligheten av sådan ändring i emeritilönelagen, att det måtte bliva för ordinarie prästman möjligt att vid fyllda 70 år mot åtnjutande av emeritilön avgå från tjänsten, även om de i 4 § av nämnda lag angivna förutsättningar icke vore för handen, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda (skrivelse den 20 april 1923, nr 104).

I detta sammanhang anhåller jag att få anmäla *dels* en till Kungl. Maj:t ingiven, den 19 juli 1922 dagtecknad *skrivelse från Skara stifts prästmöte år 1922*, i vilken likaledes ifrågasättes sådan ändring av omförmälda 4 §, att prästman, som sådant begärde, skulle berättigas att erhålla emeritilön vid 70 års ålder, *dels ock* en den 10 januari 1925 dagtecknad skrivelse från domkapitlet i Karlstad, varmed domkapitlet överlämnade en *av 1923 års prästmöte i Karlstads stift gjord framställning* om sänkning av emeritilöneåldern till 70 år.

Kyrkomötets skrivelse nr 23/1920, riksdagens skrivelse nr 104/1923 samt Skara stifts prästmötets ovannämnda framställning remitterades var för sig till kammarkollegiet och statskontoret, och hava nämnda myndigheter, efter att från domkapitlet och Stockholms stads konsistorium hava infordrat yttranden över riksdagens ifrågavarande skrivelse, den 26 oktober 1923 gemenamt avgivit särskilda utlåtanden över berörda skrivelser och framställning. Ämbetsverken hava därvid till svar å remisserna av kyrkomötets och prästmötets framställning åberopat det av dem avgivna, här nedan refererade utlåtandet i anledning av remissen å riksdagens skrivelse.

Samtliga domkapitel utom domkapitlet i Växjö och Göteborg hava jämte Stockholms stads konsistorium uttalat sig till förmån för den ifrågasatta ändringen av 4 §, därvid av vissa domkapitel framhölls, att avgången under åldern 70—74 år borde vara beroende av frivillig önskan. Domkapitlet i Växjö ansåg väl vissa betänkligheter vara förenade med emeritirättens utsträckning, särskilt med hänsyn till dåvarande prästbristen, men förklarade sig icke vilja motsätta sig förslaget under förutsättning att efter noggrann utredning kyrkofonden visade sig kunna bära den därmed förenade ökade

kostnaden. Domkapitlet i Göteborg synes hava ansett en förändring icke vara tillräddlig.

Kammarkollegiet och statskontoret anförde bland annat följande:

I avseende på frågan om det lämpliga i att utvidga möjligheten för prästerna att avgå från tjänsten mot åtnjutande av emeritilön har statskontoret ingen anledning att frångå den mening statskontoret uttalat i sitt förut omförmälda yttrande.¹⁾ Till samma mening ansluter sig även kollegiet.

Emellertid torde det tillkomma ämbetsverken att yttra sig rörande möjligheten av sådan ändring i emeritilönelagen som i riksdagens skrivelse anges. Härvid anse sig ämbetsverken böra utgå från den förutsättningen att — emot vad ämbetsverken för egen del anse lämpligt — en eventuell ändring skulle grundas på att för präster i åldern 70—74 år icke skulle föreligga någon skyldighet att avgå, men att avgången skulle vara beroende på deras egen önskan. I sådant syfte går nämligen motionens yrkande, och i samma riktning yttrade sig ock de talare i riksdagen, vilka förordade bifall till motionen. Domkapitlet synas även vara eniga om denna uppfattning. Visserligen hålla kammarkollegiet och statskontoret före, att ändring av bestämmelserna om emeritilön i den riktning, att skyldighet att avgå med sådan lön stadgas för präst, som uppnått 70 års ålder och enligt av domkapitlet förebragt utredning icke längre kan på tillfredsställande sätt sköta sitt ämbete, vore ur församlingsvårdens synpunkt mera angelägen än den av riksdagen ifrågasatta utvidgningen av rätten till emeritilön; men ämbetsverken hava icke ansett sig böra ingå på bedömande av frågan om att avgången i 70—74 års åldern bör göras beroende av väsentlig nedsättning i arbetsförmågan hos tjänstinnehavaren och om skyldighet för denne att under sådan förutsättning avgå från tjänsten mot åtnjutande av emeritilön. Emellertid torde få framhållas att de ifrågasatta nya bestämmelserna givetvis icke böra tillerkänna den icke 75-årige prästen, som önskar avgå, större rätt att få denna önskan uppfylld än som enligt gällande bestämmelser tillkommer den 75-årige prästen, som givit uttryck åt en sådan önskan. Den senares rätt är nämligen icke ovillkorlig, utan beroende på att emeritilön kan ånyo utdelas med iakttagande av bestämmelserna i 3 §, liksom han under alla förhållanden är underkastad Konungens prövningsrätt.

En eventuell bestämmelse i nu avsett syfte torde böra erhålla det innehåll att ordinarie präst, som fyllt sjuttio år, må, även där de i första stycket av 4 § angivna förutsättningarna icke föreligga, kunna på egen ansökan beviljas rätt att avgå från tjänsten mot åtnjutande av emeritilön. Bestämmelsen torde böra ingå som ett särskilt stycke näst efter första stycket i 4 §.

I vilken mån det kan befinnas möjligt att, med bibehållande i övrigt av de bestämmelser, som nu äga tillämpning angående emeritilöners tilldelande, låta 70—74-åriga präster, vilka under annan förutsättning än den i 4 § 1 stycket angivna önska avgå med emeritilön, få denna önskan uppfylld, är beroende på omständigheter, som ej nu kunna med bestämdhet bedömas. Hittills har avgången bland prästerna varit nästan undantagslöst beroende på frivilligt uttalad önskan. Det synes som skulle bland åldriga och sjukliga präster göra sig gällande en stigande tendens att söka emeritilöner. Likväl finnes, efter vad kyrkofondskommittén uppgivit, ett

¹⁾ Till bankoutskottet vid 1923 års riksdag.

antal av nära 100 kyrkoherdar och nära 20 komministrar, vilka, oaktat uppnådd föreskriven ålder, icke begärt emeritilön. Huru stor den frivilliga avgången bland 75-åringar och sjuklingar kommer att i framtiden bliva är naturligtvis ej möjligt att beräkna. Den obligatoriska avgångsskyldigheten gör sig först smaningom gällande, och det dröjer relativt länge, innan den blir av egentlig betydelse.

Ännu svårare är det givetvis att bedöma i vilken omfattning präster i åldern 70—74 år kunna komma att söka emeritilön. Såsom det visat sig i avseende å prästerna tillhörande åldersklasserna från och med 75 år, lär dock vara att påräkna, att även inom åldersklasserna 70—74 år antalet sökande till emeritilöner icke kommer att överstiga halva antalet.

Såsom förut erinrats, uppgår det belopp av kyrkofondens medel, som ställts till Kungl. Maj:ts förfogande för beredande av emeritilöner för prästerskapet, till högst 500,000 kronor, vilket belopp för närvarande tagits i anspråk till nära fyra femtedelar. Då antalet emeritilönesökande präster i nu medgiven pensionsålder givetvis kommer att växla, lär väl — så länge obligatorisk avgång endast i ringa utsträckning äger rum — inträffa att ett eller flera av de nu bestämda emeritilönerummen skulle kunna, i händelse av en utsträckning av pensionsrätten, tilldelas sökande i åldern 70—74 år, allra helst det måste i den Kungl. Maj:t förbehållna bestämmanderätten ligga, att av två sökande en yngre kan erhålla företräde till lönen, om starkare skäl, exempelvis otjänstbarhet, tala för hans avgång. Men å andra sidan är uppenbart att, om den ifrågasatta utsträckningen genomföres, en icke obetydlig ökning i antalet emeritilöner måste äga rum, åtminstone med anlitande av det i lagen stadgade maximibeloppet. I den mån emellertid bestämmelserna om obligatorisk avgång vinna tillämpning beträffande ett allt större antal präster, lär man, så länge maximibeloppet 500,000 kronor bibehålles, få räkna med att utsikterna för de 70—74-åriga prästerna att undgå emeritilön bliva allt mindre. Förr eller senare måste det därför framträda krav på att maximibeloppet förhöjes.

Huruvida det må, med hänsyn till de förpliktelser som påvåla kyrkofonden, anses möjligt och lämpligt att ålägga fonden skyldigheten att, inom ramen för nyssnämnda belopp, svara för ett större antal emeritilöner än nu äro bestämda, är med hänsyn till det invecklade prästerliga lönesystemet ytterst vanskligt att bedöma, och än svårare är det att avgöra om ett ökat belopp skulle kunna ställas till förfogande för ändamålet. Det är väl sant, att kyrkofonden allt från år 1914, då den bildades, årligen tillvuxit, med undantag hittills allenast för ett enda år, och att dess nominella kapitalbehållning numera är nära tre gånger så stor som vid fondens tillkomst, men å andra sidan måste tagas i betraktande dels att storleken av kyrkofondens inkomster och utgifter är i hög grad beroende på konjunkturväxlingar och att den brist på stadga, som ännu gör sig kraftigt gällande på det ekonomiska området, gör det omöjligt att med någon större grad av sannolikhet beräkna hur ingripande eller ens i vilken riktning konjunkturväxlingarna komma att verka på kyrkofondens ställning, och dels att det för närvarande föreligger till prövning åtskilliga förslag, vilkas genomförande skulle ställa stora krav på kyrkofonden. I sådant avseende torde få erinras exempelvis om kyrkofondskommitténs förslag om inrättande av en kyrkofondsstyrelse, samma kommittés förslag om den till prästerna utgående tillfälliga löneförbättringens utbytande mot

stadigvarande sådan till förhöjt belopp, de ecklesiastika arrendesakkunnigas förslag om ecklesiastika domänintendenter och ecklesiastika boställsnämnder ävensom samma sakkunnigas förslag rörande förhöjd skjutsersättning till prästerna. Samtliga dessa förslag torde — om de eljest anses förtjäna avseende — böra tillgodoses före förslaget om utsträckning av emeritilönerätten, helst denna rätt uttryckligen är gjord villkorlig såsom beroende av tillgängliga medel.

Med hänsyn till vad nu anförts synes det icke för närvarande krävas någon ingående utredning angående storleken av det belopp, som skulle krävas för att bereda emeritilön såväl till alla enligt 4 § 1 stycket avgångsskyldiga vid den tid, då samtliga präster kommit in under lagens tvångsbestämmelse, som ock till alla avgångsvilliga tillhörande nu ifrågasatta nya kategori pensionärer. Ej heller synes det nödigt att nu utreda huruvida kyrkofonden lämnar tillgång till att, jämte sina övriga utgifter — här inberäknat tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg — bereda emeritilöner utöver det belopp, som nu tages i anspråk för ändamålet, och eventuellt utöver det stadgade maximibeloppet 500,000 kronor.

Införes i 4 § emeritilönelagen den ifrågasatta bestämmelsen om befogenhet att bevilja emeritilön åt 70—74-årig präst även för det fall att de i paragrafen nu angivna förutsättningarna icke föreligga — och något hinder mot vidtagande av en sådan lagändring, om det med hänsyn till den nuvarande prästbristen anses välbetänkt att utvidga pensionsrätten, finnes givetvis icke — lär det framdeles som hittills få ligga i Kungl. Maj:ts hand att tid efter annan bedöma om det med hänsyn å ena sidan till antalet sökande och å den andra till disponibla medel må finnas anledning att öka antalet emeritilöner. När det i en framtid visar sig önskligt att tillmötesgå krav, som ej kunna tillgodoses inom den nuvarande gränsen, synes först då finnas anledning att, efter verkställd utredning utverka sådan ändring i emeritilönelagens 3 §, att ökat belopp ställes till förfogande. Härvid tillåta sig ämbetsverken erinra om att det synes nödvändigt att endast stegvis utvidga antalet emeritilöner; en massavgång — såsom kunde tänkas ske om alla nuvarande ordinarie präster i åldern 70—74 år, som sådant önskade, beviljades avgång från tjänsten — kunde tvivelsutan bliva för kyrkan synnerligen oläglig. Den ökade rekrytering å den prästerliga banan, som man menat bliva följderna av pensioneringens genomförande, kan av naturliga skäl först småningom göra sig gällande.

Det genom ovannämnda motioner vid kyrkomötet 1920 och riksdagen 1923 framställda yrkandet, att det måtte bliva ordinarie präst medgivet att, mot åtnjutande av emeritilön, från tjänsten avgå, när han fyllt 70 år, återupptogs i en vid 1925 års kyrkomöte väckt motion, nr 22, med tillägg, att därest det för emeritilöner avsedda anslaget ur kyrkofonden icke skulle räcka till, åtgärder måtte vidtagas för att nödiga medel ställdes till disposition för att alla avgångspliktiga präster ävensom alla pensionsberättigade, vilka så önskade, måtte kunna erhålla pension. I samma syfte framställdes förslag jämväl i de vid samma kyrkomöte väckta motionerna nr 87 och 97, varjämte i motionen nr 98 yrkades sådan ändring av 3 § emeritilönelagen, att alla till emeritilöns erhållande berättigade präster måtte kunna, oberoende

av förut bestämda anslag, erhålla pension, då de i behörig tid till pensions erhållande anmält sig.

Nämnda fyra motioner behandlades inom kyrkomötet i samband med åtskilliga andra vid mötet väckta motioner rörande prästerskapets avlöningsförhållanden.

Kyrkolagsutskottet (betänkande nr 20) underströk kraftigt det av motionärerna framförda kravet på utredning av alla hithörande frågor och framhöll, att förslag till ändrade bestämmelser om emeritilöner för prästerskapet snarast möjligt måtte framläggas för kyrkomötet.

I skrivelse den 4 november 1925, nr 39, hemställde kyrkomötet, så vitt angår de i ovannämnda motioner berörda spörsmålen, i enlighet med vad utskottet tillstyrkt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder ej mindre för sådant tillägg till lagen om emeritilöner för präster, att Kungl. Maj:t finge rätt att åt präst, som fyllt 70 år och därom framställde önskan, tilldela emeritilön, än även för sådan ändring av maximibeloppet ur kyrkofonden till emeritilöner, som kunde finnas av behovet påkallad.

Över kyrkomötets skrivelse nr 39/1925 hava *yttranden* avgivits av samtliga domkapitel och länsstyrelser samt kammarkollegiet och statskontoret.

Den av kyrkomötet gjorda hemställan i vad den avsåg ändring i emeritilönelagen har blivit så gott som enhälligt tillstyrkt av de i ärendet hörda *ortsmyndigheterna*. Allenast länsstyrelsen i Stockholms län har så till vida intagit en olika ståndpunkt, som länsstyrelsen uttalat att det med hänsyn till församlingssvården vore önskvärt, att frågan om »förtidspensionering» av sjuk präst vunne sin lösning förr än sänkning av den nuvarande åldersgränsen beslutades. Länsstyrelsen i Malmö har icke uttalat sig i frågan.

I övrigt har anförts bland annat följande: Av länsstyrelsen i Jönköping: Varje präst, som uppnått 70 år och ej längre kunde på tillfredsställande sätt sköta sitt ämbete, borde hava både rätt och skyldighet att avgå mot emeritilön. Då kyrkofondens ställning ej syntes medgiva detta, vore kyrkomötets förslag ett steg i rätt riktning. Länsstyrelsen i Vänersborg har anförts: Prövningen i varje särskilt fall utgjorde garanti för att åt denna pensionering ej gäves större omfattning än som verkligen vore av behovet påkallad. Domkapitlet i Uppsala yttrar: Ökningen av antalet emeritilöner vore nödvändig med hänsyn till församlingarnas behov av fullt tjänstbara präster. Domkapitlet i Västerås anför följande: Önskvärt vore att möjlighet till erhållande av emeritilön utsträcktes till samtliga präster, som uppnått 70 år. Som första önskemål framträdde emellertid höjandet av maximibeloppet i syfte att pensioneringen måtte åtminstone någorlunda effektivt genomföras inom den av lagen angivna ramen. Domkapitlet i Luleå yttrar: Förslaget vore välgrundat lika mycket ur församlingarnas synpunkt som i de efter långvarig tjänstgöring kroppsligen och andligen uttjänta prästernas intresse. Domkapitlet i Visby framhåller, att en präst vid 70 års ålder

vanligen förbrukat det mesta och bästa av sin kraft, varför det ej vore för mycket begärt, att församlingen i sådant fall erhöle en bättre förmåga.

Den ordningsföljd, i vilken de olika ändamålen skulle tillgodoses, har i allmänhet ej framkallat någon erinran.

Kammarkollegiet och statskontoret hava i gemensamt, den 10 juni 1927 dagtecknat utlåtande anfört huvudsakligen följande:

På sätt framgår av ämbetsverkens utlåtande den 26 oktober 1923¹⁾ dela ämbetsverken uppfattningen därom att ordinarie präster i en ålder av 70—74 år borde hava möjlighet att avgå från tjänsten mot åtnjutande av emeritilön även under annan förutsättning än den i 4 § stadgade om viss längre tids otjänstbarhet, därvid det dock enligt ämbetsverkens mening borde tagas under övervägande om icke prästerna i sagda ålder borde fullt jämställas med de präster, som fyllt 75 år, d. v. s. förklaras skyldiga att avgå mot åtnjutande av emeritilön. Emellertid ansågo ämbetsverken det vara för det dåvarande mindre lämpligt att vidga den genom lagen uppdragna ramen för emeritilöneinstitutet. Som skäl härför åberopades bland annat att även om man fullt ut toge i anspråk det i lagen (ursprungligen) angivna maximibeloppet, bleve det i regel icke möjligt att, sedan det i 10 § emeritilönelagen gjorda förbehållet försvunnit, bevilja emeritilön åt alla de enligt 4 § avgångsskyldiga. Förr än det för emeritilöner disponibla beloppet ökats i erforderlig mån syntes därför nya kategorier till emeritilön berättigade icke böra upptagas.

Vidare torde böra erinras därom att utsträckningen av emeritirätten skulle även så till vida medföra en ökad utgift för kyrkofonden, som på grund av lag den 22 april 1927 (nr 115) pensionsavgift till prästerskapets änke- och pupillkassas försäkringsfond, som belöper å innehavare av prästerlig emeritilön, skall gäldas av kyrkofonden. Sådant avgift utgöres av präst till och med det kvartal då han fyllt 75 år (kassans reglemente § 16).

De uttalanden, som av ämbetsverken gjordes i omförmälda utlåtande, hava av erfarenheten bekräftats. Ehuru emeritilöner med grundbelopp uppgående nära intill det i lagen ursprungligen stadgade maximum blivit enligt det senast meddelade beslutet bestämda till utdelning, hava ej alla till emeritilön anmälda sökande kunnat placeras. En utsträckning av emeritirätten på sätt föreslagits skulle alltså bliva skäligen ändamålslös, därest ej tillika det disponibla beloppet höjdes. I sitt berörda utlåtande vågade ämbetsverken med hänsyn till då föreliggande omständigheter icke uttala sig rörande möjligheten att för ifrågavarande ändamål ställa till förfogande ett högre belopp ur kyrkofonden än det ursprungligen medgivna. Under den tid som gått sedan berörda utlåtande avgavs hava väl förhållandena på det ekonomiska området mycket stadgat sig, varigenom dessa förhållanden numera låta sig lättare bedöma, liksom den ovisshet, som gjort sig gällande i avseende å bedömandet av kyrkofonden och dess ställning, delvis minskats. Men å andra sidan framgår av vad ämbetsverken i en senare del av utlåtandet anföra att man ännu bör med rätt stor varsamhet pålägga kyrkofonden nya förpliktelser.

Emeritilönerna få väl utgå ur kyrkofonden allenast under den i lagen angivna förutsättningen att »kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas», vilket måste anses innebära att nya emeriti

¹⁾ Över riksdagens skrivelse nr 104.1923.

ej få utses med mindre fondens inkomster utöver utgifter finnas kunna lämna tillgång till de nya emeritilönerna. Trots detta och ehuru ett eventuellt förhöjt belopp givetvis icke komme att tagas i anspråk annat än successivt och i mån man finner kyrkofonden därtill förslå, synes det mindre lämpligt att genom lagändring vidtaga en betydande ökning i kretsen av dem, som kunna ifrågakomma till emeritilön och en höjning av det maximibelopp, som får för ändamålet användas, förr än åtminstone sannolikhet föreligger för att kyrkofonden, efter tillgodoseende av de krav som kunna anses hava bättre rätt än det nu ifrågavarande, må äga förmåga att utgiva ett ökat antal emeritilöner.

Ehuru ämbetsverken, såsom förut berörts, finna det befogat att präster i 70—74-årsåldern må kunna pensioneras även när den i 4 § emeritilönelagen angivna förutsättningen angående obotlig sjukdom eller ålderdomsvaghet icke föreligger, finna sig ämbetsverken på grund av det anförda förhindrade att för närvarande tillstyrka vidtagande av de ifrågasatta ändringarna i emeritilönelagen.

Härvid torde tillika få erinras därom att frågan rörande nya grunder för lagstiftningen om prästerskapets avlöning torde få antagas snart göras till föremål för utredning samt att det även fördenskull kan synas mindre lämpligt att redan nu lagstifta om en utvidgad pensionsrätt, vilken sannolikt icke skulle på länge kunna tagas i anspråk. Givetvis är frågan om utsträckt pensionsrätt av beskaffenhet att böra upptagas till behandling vid omförmälda utredning.

Slutligen torde ämbetsverken få erinra om sina innevarande dag avgivna utlåtanden angående dels beredande av möjlighet för obotligt sjuk prästman att före 65-årsåldern komma i åtnjutande av emeritilön, dels ock ändrad lydelse av emeritilönelagens 2 och 3 §§, i vilket senare ärende fråga är om höjning av det maximibelopp, som får användas till emeritilöner.

Såsom av det förut sagda framgår kan emeritilön utgå beträffande ordinarie prästman tidigast efter uppnådda 65 levnadsår och i fråga om extra ordinarie präst först vid fyllda 60 år.

*Förtids-
pensionering
av otjänst-
bara präster.*

Vid 1925 års riksdag väcktes inom andra kammaren motion, nr 228, i vilken ifrågasattes skrivelse till Kunql. Maj:t med anhållan om utredning rörande möjligheten för *obotligt sjuk prästman* att före 65-årsåldern komma i åtnjutande av emeritilön. Möjlighet att erhålla emeritilön före nämnda ålder borde enligt motionärernas mening beredas prästman t. ex. efter fem års oavbruten tjänstledighet för sjukdom, som av läkare förklarats icke lämna utsikt till så varaktig förbättring, att tjänstgöringen skulle kunna återupptagas. Enligt motionärernas förslag borde denna emeritilön icke understiga stadgat minimum för emeritilön.

Bankoutskottet, till vilket motionen remitterades, anförde i avgivet utlåtande, nr 20, bland annat följande:

Ur församlingarnas synpunkt måste det givetvis vara till avsevärd olägenhet att prästman, som till följd av varaktig sjukdom vore oförmögen att uppehålla sin tjänst, kunde under lång tid kvarstå vid densamma. På sätt i motionen ifrågasattes syntes det böra övervägas, huruvida icke, i an-

slutning till vad i motsvarande fall gällde för civila tjänstinnehavare, ordinarie prästman skulle kunna, oavsett levnadsåldern förpliktas att mot emeritilön från tjänsten avgå, om han, efter att under fem på varandra följande år, i följd av sjukdom, vanförhet eller lyte hava varit ur stånd att tjänstgöra, funnes vara för framtiden oförmögen till tjänstgöring. I samband därmed syntes måhända ock böra övervägas, huruvida möjlighet kunde beredas för obotligt sjuk extra ordinarie prästman att i vissa fall före uppnådda 60 levnadsår komma i åtnjutande av emeritilön. I olikhet med vad i motionen gjorts gällande ville utskottet ifrågasätta, huruvida icke vid »förtidspensionering» av nyss nämnd anledning någon reduktion av eljest stadgade emeritilönebelopp skäligen borde äga rum; och ville utskottet härvid erinra, att för civila befattningshavare, som i motsvarande fall förtidspensionerades utan att hava uppnått för hel pension stadgat antal tjänstår, viss avkortning av pensionsbeloppen vore föreskriven. — Utskottet förbisåge ingalunda att möjligheten att genomföra ett förslag i här antytt syfte givetvis vore beroende av kyrkofondens förmåga att påtaga sig de ökade utgifter, som kunde bliva förenade med en förtidspensionering av angiven art. Utskottet hade emellertid ansett frågan vara av den vikt, att en utredning av densamma borde påkallas och hade på grund härav funnit sig böra tillstyrka, att en skrivelse i ämnet avlättes till Kungl. Maj:t.

Utskottets utlåtande utmynnade i en hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande möjlighet för prästman, som till följd av varaktig sjukdom, vanförhet eller lyte vore oförmögen till tjänstgöring, att före nu stadgad ålder komma i åtnjutande av emeritilön samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill omständigheterna kunde föranleda.

I enlighet med vad bankoutskottet anfört och hemställt avlät riksdagen den 10 mars 1925 skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t (nr 68).

Över riksdagens skrivelse hava infortrade yttranden avgivits av samtliga domkapitel och länsstyrelser samt kammarkollegiet och statskontoret.

Samtliga de i ärendet hörda myndigheterna hava uttalat sig till förmån för den ifrågasatta ändringen, därvid dock de flesta framhållit sådan ändrings beroende av kyrkofondens ekonomiska ställning. *Kammarkollegiet och statskontoret* hava i gemensamt, den 10 juni 1927 dagtecknat utlåtande anfört huvudsakligen följande.

Kammarkollegiet och statskontoret finna den föreslagna förändringen vara synnerligen befogad. Ur alla synpunkter synes det vara olämpligt att en ordinarie prästman, som under en följd av år varit urståndsatt att tjänstgöra och visas vara för framtiden oförmögen till tjänstgöring, skall vara förhindrad att avgå från tjänsten därför att möjlighet saknas för hans pensionering. Och vad icke ordinarie präster beträffar tala efter ämbetsverkens mening starka billighetsskäl för en motsvarande förmån. Visserligen kan sjuk extraordinarie präst numera under viss förutsättning erhålla sjukavlöning, men denna förmån är mindre värdefull än den nu

ifrågasatta. Ämbetsverken tillstyrka fördenskull och med hänsyn till vad nedan anföres beträffande kyrkofonden och dess ansvarighet för nu ifrågasatt varande emeritilöner sådan ändring i lagen den 9 december 1910 (nr 141 sid. 35) om emeritilöner för präster, att emeritilön må under vissa förutsättningar kunna tillerkännas präst, som visas vara för framtiden urständssatt till tjänstgöring.

Beträffande de förutsättningar, som anses böra uppställas för beviljande av förtida emeritilön, hava de flesta myndigheterna hänvisat till vad därutinnan finnes föreskrivet beträffande civila tjänstemän. Vissa härifrån avvikande förslag hava även framkommit, såsom att oförmågan skulle hava sträckt sig över minst tre av de senast förflutna fem åren. Efter ämbetsverkens mening är det lämpligast att härutinnan — med bibehållande av de i 4 § givna gynnsammare bestämmelserna rörande sjuk präst i åldern 65—74 år — för prästerskapet upptaga den civila pensionslagens stadgande.

I frågan huruvida till tjänstgöring oförmögen präst, varom här sägs, skall vara allenast berättigad eller tillika skyldig att avgå med emeritilön äro åsikterna bland myndigheterna delade. Det synes ämbetsverken att översvägande skäl tala för att skyldighet att avgå stadgas, dock med begränsning, motsvarande den i 10 § emeritilönelagen föreskrivna.

Likaledes har det yppats olika meningar huruvida emeritilön, som av nu angivet skäl tillerkännes präst, under alla förhållanden skall utgå oavkortad eller må kunna nedsättas. Till stöd för den förra uppfattningen har åberopats bland annat, att emeritilönerna redan nu vore så låga, att de ej tälde en ytterligare beskärning. Beträffande den senare uppfattningen har hänvisats till gällande bestämmelser rörande civila befattningshavare. För sin del ansluta sig ämbetsverken, i likhet med riksdagen, i huvudsak till denna senare uppfattning och anse skäligt att emeritilönen (inberäknat såväl grundbelopp som fyllnadsbelopp) för präst, som icke uppnått 35 tjänstår, bestämmas till avkortat belopp i förhållande till det mindre antalet tjänstår. Tillika torde skäligen böra stadgas att sålunda avkortad emeritilön (grundbelopp och fyllnadsbelopp) i intet fall får understiga 75 % av hel emeritilön och ej heller utgå med lägre belopp än 3,200 kronor för kyrkoherde, 2,000 kronor för komminister och 1,800 kronor för extraordinarie präst.

Riksdagen och flertalet myndigheter förutsätta tydligtvis, att även de emeritilöner, varom här är fråga, skulle utgå ur kyrkofonden. Ett par av myndigheterna åter hava uttalat den meningen, att dessa emeritilöner skulle gäldas av samma medel, som vore anvisade till prästerskapets avlöning. För denna avvikelse från den i emeritilönelagen stadgade ovillkorliga regeln att emeritilön gäldas av kyrkofonden synes något giltigt skäl icke kunna åberopas.

Såväl riksdagen som de över riksdagens skrivelse hörda myndigheterna förutsätta vidare, att för beredande av tillgång till de ifrågasatta nya emeritilöner skulle erfordras en höjning av det belopp av numera 570,000 kr., som enligt 3 § emeritilönelagen högst får användas till emeritilöner. En sådan höjning lär åtminstone för närvarande ej vara oundgänglig. Då ingen präst — även om han är skyldig att avgå mot åtnjutande av emeritilön — fått sig tillförsäkrad rätt att sålunda avgå, förefinnes möjlighet att utan anslagens höjande intaga en ny kategori präster bland dem, som kunna erhålla emeritilön. Det betyder blott att präster

tillhörande den nya kategorin äger i konkurrens med andra komma i åtanke vid emeritilönernas utdelande. Vid sådan konkurrens lär en på grund av obotlig sjukdom till tjänstgöring oförmögen men yngre prästman sannolikt givas företräde framför en äldre men tjänsteduglig präst, om emeritilönernas antal ej gör det möjligt för båda att erhålla emeritilön. Vore ej detta fallet skulle det för övrigt vara ändamålslost att höja anslaget med ett belopp, motsvarande vad som kan förväntas vara behöfligt för yngre till tjänstgöring oförmögna präster, ty, på sätt närmare framgår av ämbetsverkens utlåtande den 26 oktober 1923 angående da ifrågasatt ändring i 4 § lagen om emeritilöner för präster (remiss å riksdagens skrivelse 1923: 104), är det för emeritilöner bestämda maximibeloppet icke tillräckligt för att bereda sådana löner åt de i 4 § avsedda prästerna, om dessa samtliga skulle anmäla sig till erhållande av sådan. För att under alla förhållanden tillförsäkra emeritilön åt präster tillhörande den nytillkomna kategorien skulle därför bliva nödigt att i lagen angiva ett visst belopp, som företrädesvis skulle användas till förmån för denna kategori. En sådan bestämmelse synes dock ej påkallad eller ens lämplig, så mycket mindre som en motsvarande bestämmelse ej i lagen intagits beträffande den där redan omförmälda kategorien sjuka präster i åldern 65—74 år. Det torde utan olägenhet kunna överlämnas till Kungl. Maj:t att vid emeritilönernas fördelning välja den, som är mest i behov.

Skulle det emellertid befinnas önskvärt att tillförsäkra obotligt sjuka präster under 65 år emeritilön utan att samtidigt minska utsikterna för de redan berättigade att komma i åtnjutande av emeritilön, något som kunde synas så mycket mera befogat numera, som samtliga vid senaste utdelningen till emeritilön sökande icke kunnat erhålla sådan lön, ehuru maximibeloppet nästan fullständigt disponerats, kan detta lämpligast ske på sådant sätt att emeritilön förklarar få till obotligt sjuka präster under 65 år utgå även för det fall att sammanlagda beloppet emeritilöner därigenom skulle komma att överstiga stadgat maximum. Såsom av det följande framgår, kan någon tvekan ej råda om kyrkofondens förmåga att bära den härav föranledda ökade utgiften.

Till utredning av frågan angående antalet präster, som kunna beräknas ifrågakomma till emeritilön av nu ifrågavarande anledning, och det belopp, vartill emeritilön åt dem skulle utgå, ha ämbetsverken från domkapitlen och Stockholms stads konsistorium införskaffat erforderliga uppgifter. Enligt dessa uppgifter hade av ordinarie präster, vilka ej fyllt 65 år — de övriga ha lämnats utom räkningen såsom redan berättigade — allenast 3 kyrkoherdar och 3 komministrar varit sjuklediga hela år 1926 och minst 4 år omedelbart dessförinnan. Huruvida för dessa förelegat förutsättningen av framtida otjänstbarhet framgår ej av uppgifterna, och man vet givetvis ej heller för hur många av dem framställning om avsked med emeritilön skulle göras. Emeritilönerna för dem skulle hava uppgått till 21,558 kronor (därav grundbelopp 18,910 kronor). Till jämförelse må meddelas att av präster, vilka vid utgången av år 1926 ej fyllt 65 år, ett antal av, förutom nyss omförmälda, allenast 5 kyrkoherdar och 3 komministrar åtnjutit tjänstledighet på grund av sjukdom under hela år 1926. Sammanlagda emeritilönebeloppet för dessa 8 präster skulle ha varit 32,982 kronor, därav 29,070 kronor grundbelopp. Av dessa 8 präster var det ingen, respektive en, som inberäknat år 1926 åtnjutit tjänstledighet 4 år, respektive 3 år i sträck. Bland de extra ordinarie prästerna, vilka ej

fyllt 60 år, förekom ingen, som på grund av sjukdom åtnjutit 5 års tjänstledighet i sträck; blott en hade haft sådan tjänstledighet under hela år 1926.

Jag torde i detta sammanhang böra nämna, att en obotligt sjuk extra ordinarie präst på grund av särskilt medgivande av riksdag (skrivelse nr 329/1920) och kyrkomöte (skrivelse nr 4/1920) genom Kungl. Maj:ts beslut den 19 november 1920 förklarats berättigad till emeritilön, ehuru han icke uppnått den härför stadgade åldern. Ifrågavarande präst, som var född 1879, hade under de senare åren långa tider nödgats på grund av sjukdom vara tjänstledig samt kunde enligt i ärendet företett läkarbetyg anses vara för framtiden oförmögen till arbete. Den beviljade emeritilönen bestämdes att utgå från och med ecklesiastikåret 1921—1922 med ett belopp av 1,500 kronor för år eller således det belopp, varmed emeritilön enligt då gällande bestämmelser utgick till extra ordinarie präst.

I syfte att genom förhöjning av emeritilönerna bereda prästerliga emeriti-kompensation för minskning i pensionsförmånerna till följd av förändrade grunder för beräkning av dyrtidstilläggen avlät Kungl. Maj:t till 1926 års kyrkomöte skrivelse (nr 9) med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ ovannämnda lag. Enligt 2 § av nämnda förslag skulle denna reglering av emeritilönerna ske så, att ifrågavarande förhöjning lades såsom fyllnadsbelopp till den i lagen bestämda emeritilönen såsom grundbelopp. Summan av dessa båda belopp skulle alltså bilda den prästerliga emeritilönen¹⁾. Den sålunda föreslagna ändringen medförde i sin tur behov av ändring i emeritilönelagens 3 §, då ju det där omförmälda maximumbeloppet 500,000 kronor givetvis borde förhöjas med ett belopp motsvarande summan av de belopp, varmed de till detta maximum uppgående emeritilönerna komme att förhöjas. Enligt gjorda beräkningar skulle härför erfordras 66,000 kronor. På grund härav syntes ett till 70,000 kronor avrundat belopp skäligen böra upptagas som förhöjning av sagda maximum, vilket alltså föreslogs till 570,000 kronor.

Kungl. Maj:ts skrivelse (nr 9) blev av kyrkomötet remitterad till kyrkolagsutskottet. I samband med nämnda skrivelse hade utskottet att behandla två i ämnet väckta, likaledes till utskottet remitterade motioner (nr 16 och nr 30).

I motionen nr 16 föreslogs, att det i 3 § emeritilönelagen angivna maximumbeloppet skulle höjas till 1,000,000 kronor.

I motionen nr 30 föreslogs skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för sådant tillägg till emeritilönelagen, att Kungl. Maj:t finge rätt att åt präst, som fyllt 70 år och därom framställde önskan, tilldela emeritilön, jämte eventuella åtgärder för sådan

*Höjning av
det för eme-
ritilöner dis-
ponibla be-
loppet.*

¹⁾ Jfr sid. 6.

ändring av maximibeloppet ur kyrkofonden till emeritilöner, som kunde finnas av behovet påkallad.

Kyrkolagsutskottet avgav två betänkanden i ämnet, nr 12 och nr 30. I enlighet med utskottets i sistnämnda betänkande gjorda förslag avlät kyrkomötet den 3 november 1926 skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 35), däri kyrkomötet anmälde, dels att kyrkomötet godkände Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ i emeritilönelagen, dels ock att kyrkomötet — för tillgodoseende av de i motionerna avhandlade önskemålen, så vitt anginge 3 § i nämnda lag — för sin del jämsides härmed antog ytterligare ett förslag om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ samma lag. Enligt sistnämnda förslag skulle 2 § hava enahanda lydelse som enligt Kungl. Maj:ts förslag, varemot 3 § skulle erhålla den förändrade lydelsen, att det maximibelopp, som finge användas till emeritilöner, höjdes till 750,000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:ts av kyrkomötet godkända förslag härefter förelagts 1927 års riksdag, blev detsamma jämväl av riksdagen godkänt (propositionen nr 26, bankoutskottets utlåtande nr 17 och riksdagens skrivelse nr 49).

I överensstämmelse med det sålunda godkända förslaget utfärdades, såsom förut (sid. 6) meddelats, den 18 mars 1927 lag (nr 55) om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141 sid. 35) om emeritilöner för präster.

Kyrkomötets förslag om sådan ändring av omförmälda 3 §, att det däri stadgade maximibeloppet höjdes till 750,000 kronor har av kammarkollegiet och statskontoret i den 10 juni 1927 avgivet utlåtande avstyrkts under hänvisning till vad ämbetsverken i sitt samma dag avgivna utlåtande anfört över 1925 års kyrkomötes i ovannämnda skrivelse nr 39 framställda förslag i fråga om bland annat ändring i lagen om emeritilöner för präster.

Ytterligare torde jag i detta sammanhang böra anmäla en av *domkapitlet i Skara* i ämnet gjord framställning. I skrivelse den 19 december 1928 har nämnda domkapitel anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes med det snaraste vidtagna åtgärder för att den av 1926 års kyrkomöte föreslagna ändringen av 3 § emeritilönelagen — höjning av maximibeloppet till 750,000 kronor — måtte bliva gällande lag. — Framställningar i enahanda syfte hava inkommit jämväl från domkapitlen i Uppsala, Strängnäs, Västerås, Växjö, Lund, Göteborg, Luleå och Visby.

Departementschefen.

De framställningar om ändringar i emeritilönelagen, för vilka jag här förut redogjort, avse, såsom tidigare framhållits, *dels* sänkning av pensionsåldern från 75 år till 70 år, *dels* beredande av möjlighet till pensionering av otjänstbara ordinarie och extra ordinarie präster, som icke fyllt 65 år, respektive 60 år, *dels ock* ökning av det för emeritilöner för närvarande disponibla beloppet 570,000 kronor.

Sänkning av pensionsåldern.

Jag vill då först till övervägande upptaga frågan om sänkning av pensionsåldern.

Riksdagen och kyrkomötet synas hava utgått ifrån, att möjlighet skulle beredas att tilldela ordinarie präster i åldersläget 70—74 år, vilka därom gjorde ansökning, emeritilön, men att någon skyldighet för dylik prästman att mot erhållande av emeritilön avgå från befattningen icke skulle stadgas. Kammarkollegiet och statskontoret hava i princip tillstyrkt förslaget men uttalat sig för att avgången borde göras obligatorisk. Ämbetsverken hava dock med hänsyn till svårigheten att bedöma, huruvida kyrkofonden — efter tillgodoseendet av vissa krav, som måste anses utgå med bättre förmånsrätt — kan förväntas komma att äga förmåga att bära utgiften för ett ökat antal emeritilöner, funnit sig förhindrade att för det dåvarande tillstyrka här ifrågavarande ändring i emeritilönelagen.

För egen del anser jag i likhet med alla hörda vederbörande, att den föreslagna sänkningen av pensionsåldern är synnerligen påkallad med hänsyn till församlingarnas intressen. Jag håller jämväl före, att det knappast kan anses billigt, att möjligheten att erhålla pension skall för de prästerliga befattningshavarnas del inträda vid en avsevärt högre levnadsålder än den som är bestämd för statstjänstemännen. I likhet med ämbetsverken synes det mig principiellt riktigt att för den nya gruppen pensionsberättigade stadga *skyldighet* att avgå, dock naturligen med undantag för redan utnämnd befattningshavare. Liksom hittills varit fallet med de präster, som fyllt 75 år, lär emellertid denna skyldighet endast undantagsvis komma att göras gällande. Såsom regel kommer helt visst under en överskådlig framtid att gälla, att endast den, som själv önskar avgå, erhåller emeritilön.

Enligt en inom ecklesiastikdepartementet verkställd beräkning uppgår antalet ordinarie prästerliga befattningshavare i åldern 70—74 år för närvarande till 106 kyrkoherdar och 28 komministrar. För att alla dessa skola kunna erhålla emeritilön enligt av mig tidigare föreslagna grunder skulle erfordras ett belopp av omkring 635,000 kronor om året. Då endast en del av dessa befattningshavare torde komma i fråga till erhållande av emeritilön, synes det erforderliga beloppet nu knappast behöva beräknas högre än omkring 250,000 kronor om året.

Vad härefter angår frågan om beredande av ökade möjligheter till förtidspensionering — emeritilön åt otjänstbara ordinarie och extra ordinarie präster, som icke fyllt 65 år, respektive 60 år — synas mig de skäl, som anförts för en dylik, av samtliga hörda myndigheter tillstyrkt åtgärd, synnerligen övertygande.

Beträffande de förutsättningar, som böra uppställas för beviljande av dylik förtida emeritilön, har jag känt mig något tveksam rörande lämpligheten av att, såsom kammarkollegiet och statskontoret föreslagit, upptaga den civila pensionslagens föreskrifter om otjänstbarhet under fem på varandra följande år, i stället för att ansluta till emeritilönelagens bestämmelse om förtida emeritilön åt präst, som fyllt 65 år (otjänstbarhet under tre av de

senast förflutna fem åren). Jag har dock icke ansett tillräckliga skäl föreligga att avvika från ämbetsverkens förslag i denna del. Endast beträffande de extra ordinarie prästerna synes mig nödigt vidtaga en modifikation. Dylika prästmän kunna, även vid varaktig otjänstbarhet, ej erhålla sjukledighetsarvode för längre tid än sammanlagt 730 dagar under loppet av fem år. Redan efter två års otjänstbarhet upphör således möjligheten att erhålla sjukledighetsarvode. Det synes då hårt, om vederbörande prästman — även i de fall då något tvivel icke kan råda därom att otjänstbarheten är permanent — skall behöva vänta i tre år, innan han kan erhålla emeritilön. I de ytterst få fall, varom här kan bli fråga, torde ej behöva möta några betänkligheter att bereda möjlighet till utdelande av emeritilön redan efter två års otjänstbarhet.

I likhet med ämbetsverken anser jag, att till tjänstgöring oförmögen präst, som kan komma i fråga till erhållande av förtida emeritilön, skall — med den inskränkning som föranledes av hänsynen till redan utnämnd befattningshavare — vara skyldig avgå med emeritilön. Jämväl i fråga om avkortning av emeritilönen i vissa fall ansluter jag mig till ämbetsverkens uppfattning. Dock torde med hänsyn till den höjning av emeritilönerna, som åvägbringas genom det av mig tidigare framlagda förslaget om provisoriskt tilläggsbelopp till emeritilönen, icke behöva stadgas annan undre gräns för den avkortade emeritilönen än att denna skall utgöra minst 75 procent av hel emeritilön. Lägsta avkortade emeritilönen skulle således, efter höjning till närmast högre tiotal kronor, komma att utgöra: för kyrkoherde 3,150 kronor, för komminister 2,250 kronor och för extra ordinarie prästman 1,880 kronor.

Frågan huruvida för erhållande av avkortad emeritilön skall, i likhet med vad som är föreskrivet för statstjänstemännen, uppställas fordran på visst minimiantal tjänstår har icke berörts av ämbetsverken. För de ordinarie prästmännens del synes mig ett dylikt villkor ej erforderligt. Vidkommande åter de extra ordinarie prästmännen synes försiktigheten bjuda att man uppställer krav på vissa tjänstår, förslagsvis tio, i analogi med vad som gäller för statstjänstemännen.

Kostnaden för den av mig nu föreslagna utsträckta förtidspensioneringen torde bliva jämförelsevis obetydlig. Med utgångspunkt från den av ämbetsverken verkställda utredningen synes den kunna beräknas till cirka 25,000 kronor om året.

*Ökning av
emeritilöne-
anslaget.*

Det årliga belopp ur kyrkofonden, som står till förfogande för utdelande av emeritilöner uppgår, såsom förut meddelats, till 570,000 kronor. Detta belopp har visat sig vara otillräckligt för att medgiva beviljandet av emeritilön åt alla, som ansöka därom. Under ecklesiastikåret 1929—1930 finnas disponibla högst 97 emeritilöner för kyrkoherdar, högst 26 för komministrar och högst 25 för extra ordinarie präster. Härav hava tagits i anspråk respektive 97,

24 och 23 emeritilöner med ett sammanlagt grundbelopp av omkring 495,000 kronor. Vid beviljandet av nya emeritilöner för nämnda ecklesiastikår kunde endast 14 av 28 sökande kyrkoherdar erhålla emeritilön. För sökande komministrar och extra ordinarie präster har däremot hittills som regel funnits lediga rum.

För att tillgodose alla till emeritilön för närvarande berättigade präster, som önska komma i åtnjutande av dylik lön men hittills icke kunnat erhålla sådan, torde erfordras ett årligt belopp av omkring 75,000 kronor. Den av mig här förut föreslagna pensionsförbättringen, som blir en följd av fyllnadsbeloppets utbytande mot provisoriskt tilläggsbelopp, medför, såsom förut meddelats, i fråga om de nuvarande emeriti en kostnadsökning av likaledes omkring 75,000 kronor om året. Till emeritilöner åt ordinarie präster i åldersläget 70—74 år bör, enligt vad förut nämnts, beräknas cirka 250,000 kronor. Slutligen erfordras för förtidspensionering av präster under 65 år, respektive 60 år omkring 25,000 kronor. Totalkostnaden för den utsträckta pensioneringen kan således, om man från ser ökningen i dyrtidstillägg¹⁾, beräknas till cirka 425,000 kronor. En förhöjning av det nuvarande emeritilöneanslaget 570,000 kronor till 1,000,000 kronor torde således vara tillräcklig för att tillgodose behovet under den närmaste framtiden.

Såsom framgår av vad jag förut anført, hava kammarkollegiet och statskontoret ställt sig mycket tveksamma till kyrkofondens förmåga att kunna utan anlitande av sina kapitaltillgångar bestrida kostnaderna såväl för en pensionering i utsträckt omfattning av prästerskapet som för vissa angivna förestående utgifter, till vilkas bestridande fondens medel i första rummet borde reserveras. Den utveckling fonden under de senaste åren undergått synes mig dock innebära ett vederläggande av ämbetsverkens farhågor. Fonden, som nu uppgår till nära 47 millioner kronor, har nämligen under de fem senast tilländagångna budgetåren 1923/1928 enligt de av statskontoret utgivna s. k. fondredogörelserna ökat med i medeltal omkring 2,675,000 kronor årligen. För budgetåret 1927/1928 har ökningen utgjort icke mindre än cirka 3,450,000 kronor. Vid sådant förhållande synes mig icke kunna råda någon tvekan om kyrkofondens förmåga att, jämte de av mig tidigare föreslagna utgifterna för arvoden åt ordförandena i de ecklesiastika boställsnämnderna, cirka 62,000 kronor, och provisorisk tilläggslönen åt de nyreglerade prästmännen m. m., omkring 1,060,000 kronor, hära jämväl den ökade kostnaden för emeritilöner, utgörande — inberäknat ökningen i dyrtidstillägg — högst (1,000,000 — 570,000 + 85,000) 515,000 kronor.

Föredragande departementschefen uppläser härefter förslag till lag om ändrad lydelse av 2—5 §§ i lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen antaga berörda lagförslag.

¹⁾ Denna ökning torde uppgå till omkring 85,000 kronor.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 179.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kunglig Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

H. B. Hammar.
